

הלכות קריאת שמע פרק ד (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום של שיעור – פרק ד' מהלכות קריאת שמע (רמב"ם)

סקירה כללית של הפרק

הפרק הרביעי מהלכות קריאת שמע עוסק בנושא של מי חייב ומי פטור מקריאת שמע. הסדר של הפרקים הראשונים הוא: פרק א' – עצם מצות הקריאה, ברכות וזמן; פרק ב' – אופן הקריאה (כוונה, סדר וכו'); פרק ג' – כבוד קריאת שמע (מקום מטונף, ניקיון); פרק ד' – מי חייב ומי פטור. אף על פי שרבים מהדינים בפרק זה (כמו עוסק במצוה פטור מן המצוה) הם דינים כלליים השייכים לכל המצוות, קבע הרמב"ם אותם דווקא בקריאת שמע, מפני שהגמרא מפרטת אותם בהקשר זה.

הלכה א – נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת שמע

דברי הרמב"ם

„נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת שמע. ומלמדין את הקטנים לקרוא אותה בעונתה ומברכין לפניה ולאחריה, כדי לחנכם במצוות.”

פשט

נשים, עבדים (עבד כנעני שיש לו דין כאשה), וקטנים פטורים מקריאת שמע מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא. לפיכך יש חיוב חינוך על קטנים – מלמדים אותם לומר קריאת שמע בעונתה עם ברכות.

חידושים והסברות

1 היכן הרמב"ם מביא את הכלל של מצות עשה שהזמן גרמא:

את הכלל שנשים ועבדים פטורים ממצות עשה שהזמן גרמא כבר פירט הרמב"ם בהלכות עבודה זרה, במצוה של פאה – שם כתוב שכל מצוות לא תעשה נשים חייבות (חוץ מבל תקיף ובל תשחית), ומצוות עשה שהזמן גרמא הן פטורות, חוץ מחריגים מסוימים.

2 אהבת ה' לעומת קריאת שמע:

עצם ידיעת יחוד השם ואהבת השם היא חיוב על כולם (גם נשים), אבל קריאת שמע היא מצוה לעצמה – מצות עשה שהזמן גרמא ספציפית – ומזו נשים פטורות.

3 הבדל בין הלכות תלמוד תורה לכאן בנוגע לחינוך קטנים:

בהלכות תלמוד תורה (פ"א הי"ג) כתוב שכאשר קטן מתחיל לדבר, מלמדים אותו "תורה צוה לנו משה" ו"שמע ישראל". שם זהו דין של תלמוד תורה – המילים הראשונות שקטן מדבר יהיו תורה – ולא בעונתה, לא עם ברכות, לא בזמן קריאת שמע. כאן מדובר בדרגה גבוהה יותר של חינוך – ללמד קריאת שמע בעונתה עם ברכות, הדורש קטן מבוגר יותר שיכול כבר להבין ברכות, יודע מתי יום ומתי לילה – "קטן מיומן".

4 הרמב"ם לא מציין מאיזה גיל:

הרמב"ם לא מפרט מאיזה גיל מתחיל חיוב החינוך בקריאת שמע. זה מתאים לכלל שבכל מצוה הגיל של חינוך לפי אותה מצוה: במצה – "קטן היודע לאכול דגן"; בלולב – "קטן היודע לנענע"; בציצית – קטן שכבר לא קורא לאמו בלילה. כל פעילות רלוונטית לגיל מסוים.

5 האם חינוך הוא ענף של תלמוד תורה:

מועלה מהלך שאולי כל מצות החינוך היא ענף של המצוה שהאב ילמד את בניו תורה – ממילא צריך גם לחנך אותם במצוות.

הלכה ב – מי שהיה לבו טרוד

דברי הרמב"ם

„מי שהיה לבו טרוד – פטור מקריאת שמע.”

פשט

אדם העוסק במצוה (עוסק במצוה פטור מן המצוה) אין לו ישוב הדעת, ופטור מקריאת שמע.

חידושים והסברות

1 "טרוד" – מה פירושו:

המילה "טרוד" מקושרת ל"חיפזון" (כמו "כי בחפזון יצאת מארץ מצרים") – הוא עסוק, אין לו מחשבה, אינו יכול להתרכז.

2 ליבו פנוי – תנאי בקריאת שמע:

רבינו יונה אומר שקריאת שמע דורשת "ליבו פנוי" – הלב צריך להיות פנוי. גם רבינו פרץ אומר כך. זה לא רק ענין של עוסק במצוה, אלא דרישה ספציפית של קריאת שמע שיהיה ישוב הדעת לקבלת עול מלכות שמים.

3 טרדה דנפש שאינה מצוה:

אם הטרדה אינה ממצוה (סתם טרדה דנפש), אזי היא אינה דוחה קריאת שמע – מניחים הכל בצד ואומרים קריאת שמע. הפטור הוא רק כאשר עוסק במצוה.

הלכה ד – חתן פטור מקריאת שמע

דברי הרמב"ם

„חתן שנשא בתולה פטור מקריאת שמע לילה הראשון עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה... לפי שאין דעתו פנויה... נושא את האלמנה חייב בקריאת שמע.”

פשט

חתן שנישא לבתולה פטור מקריאת שמע עד שיהיה לו ביאה ראשונה, מפני שאין דעתו פנויה. נושא אלמנה חייב.

חידושים והסברות

1 שני תנאים לפטור – טרדה ומצוה:

הפטור של חתן צריך שני דברים: (א) הוא טרוד ונחפז – אין דעתו פנויה, (ב) הטרדה באה ממצוה. בטרדה דרשות (כמו פרנסה) אומרים לו "תתיישב בדעתך", אבל בטרדה דמצוה – כמו חתונה – הטרדה לגיטימית, אי אפשר לומר לו "הפסק".

2 עוסק במצוה פטור מן המצוה – עוסק מנטלי במצוה:

הפטור של חתן אינו סתירה פיזית (כמו שאי אפשר לשבת בסוכה ולעשות פדיון שבויים בו זמנית), אלא עוסק מנטלי במצוה – הוא "איש על משימה", ראשו ממוקד על דבר אחד. קריאת שמע דורשת כוונה (קבלת עול מלכות שמים), ומוחו אינו מסוגל לעשות זאת.

3 מדוע אינו יכול למצוא רגע:

קושיה: שהחתן ימצא כמה דקות עם דעת פנויה לקרוא קריאת שמע? תירוץ: הרמב"ם מדבר באופן שאין לו כלל דעת פנויה. אם אכן מוצא רגע של דעת פנויה, יהיה חייב. יש מחלוקת בהלכה האם חתן בזמנו פטור למעשה – תלוי אם אכן אין לו דעת פנויה.

שהוא חייב להיות עסוק פיזית, אלא "זה על ראשו" שהקבורה תתרחש. הטרדה עצמה מספיקה.

4 מנהג ירושלים:

מוזכר מנהג החסידים בירושלים שילדים אינם הולכים עד הקבר כש"השלשלת נפסקת". יש לזה משמעות שהקרובים הם המלווים עד הקבורה, ו"עד שיקברנו" הוא ספציפית דאגת הקרובים.

המשמר את המת – אפילו אינו מתו

דברי הרמב"ם

„וכן המשמר את המת, אף על פי שאינו מתו – פטור מקריאת שמע.”

פשט

גם שומר מת שאינו קרוב (למשל חברה קדישא, מתנדב) פטור מקריאת שמע.

חידושים והסברות

1 גדר אחר מהקרוב:

אצל הקרוב הפטור הוא מטרדה/אין דעתו פנויה (דומה לחתן). אצל שומר המת זה יותר עוסק במצוה מעשי – הוא חייב להיות ממש ליד המת כל הזמן.

2 קשור ל"ליד המת":

פטור שומר המת קשור גם לדין שאסור לקרוא קריאת שמע מול מת (שנלמד בפרק ג'). השומר חייב להיות ליד המת, וליד המת אסור לקרוא – כך שזה לא רק "עוסק במצוה" אלא גם אי אפשרות מעשית.

שנים שומרים – זה קורא וזה משמר

דברי הרמב"ם

„ואם היו שומרים שנים, זה משמר וזה הולך וקורא, וחוזר ומשמר, והשני הולך וקורא.”

פשט

שני שומרים מתחלפים – אחד שומר, השני הולך (לפחות ארבע אמות), קורא קריאת שמע, חוזר, והשני הולך.

חידושים

זה מאשר ששומר חייב להיות ממש ליד המת – אינו יכול לקרוא במקומו, עליו להתרחק.

החופר קבר למת

דברי הרמב"ם

„וכן החופר קבר למת” – פטור מקריאת שמע.

חידושים והסברות

1 קושיה מפועלים:

קודם הרמב"ם הביא שפועלים יכולים לתפוס את הפסוק הראשון של שמע ישראל בזמן עבודתם. מדוע לא אומרים את אותו דבר בחופר קבר – שיתפוס קריאת שמע בזמן חפירה?

2 תירוץ – עוסק במצוה פטור לגמרי:

ההבדל הוא שפועל (עוסק במלאכה) אינו פטור מקריאת שמע, ממילא מוצאים לו עצה מעשית. אבל עוסק במצוה פטור לגמרי – "מצות קריאת שמע אינה חלה על העוסק במצוה". אין פוטרים אותו, הוא לא צריך לעשות דבר. יכול אפילו להיות "מצוה הבאה בעבירה" אם יפסיק את מצוותו בגלל קריאת שמע.

3 מתאים יותר לשיטת הרמב"ם:

4 הרמב"ם בפירוש המשניות – "שכבר סרה ממנו חרדת הנישואין":

הרמב"ם בפירוש המשניות מתאר את המצב שבו החתן נעשה חייב: "שכבר סרה ממנו חרדת הנישואין" – חרדת החתונה חלפה. זה מראה שהפטור הוא בעיה פסיכולוגית – הוא עצבני, אינו יכול להתרכז. זה מושווה למה שחז"ל אומרים שקשה ללמוד אם לא נישא.

5 בתולה לעומת אלמנה – מה ההבדל:

בבתולה יש טרדה מיוחדת – "שמא ימצא פתח פתוח" (חשש שלא ימצא בתולים), ואולי ענייני טהרה, וכל המצב צריך להיות "באופן" נכון. באלמנה אין אותה מתיחות – "אינו דומה מי שיש לו פת בסליו" – לכן הוא חייב בקריאת שמע.

6 "וכן כל כיוצא בזה" – כלל של רמב"ם:

הרמב"ם כותב "וכן כל כיוצא בזה", מה שמציב כלל חשוב: כאשר עוסק במצוה אבל המצוה אינה תופסת את כל הראש (כמו נושא אלמנה), חייב בקריאת שמע. זהו יסוד להלכות אחרות של עוסק במצוה אצל הרמב"ם.

7 ר' שמעון בן יוחאי – מפסיק לקריאת שמע:

ר' שמעון בן יוחאי וחבריו היו מפסיקים מלימוד תורה לקריאת שמע. אף על פי שתלמוד תורה גם היא מצוה, היו מפסיקים – מפני שלימוד תורה אינו תופס את הראש באופן שאי אפשר לכוון בקריאת שמע.

8 [דיגרסיה: הרב מבארדיטשוב – טרדה דמצוה באהבת השם]:

הרב מבארדיטשוב בערב סוכות, כשהיה עסוק באתרוג ובהלל, היה כל כך שקוע עד שאפשר היה לומר שהוא פטור מקריאת שמע. אבל היו מסופקים: אם הטרדה היא אהבת השם, אפשר באותו חשבון לפטור כל אחד מקריאת שמע – צריך לדעת את הגדר המדויק.

9 טרדה דמצוה לעומת טרדה דרשות:

החתן בבתולה הוא דוגמה לטרדה דמצוה, להוציא טרדה דרשות כמו "טבעה ספינתו בים" (כמו שהגמרא אומרת). אבל כל טרדה דמצוה שתופסת את כל הראש לכאורה גם תפטור.

10 למעשה בזמננו:

נרמז שדעת הראב"ה היא היסוד למה חתנים כיום אומרים קריאת שמע – הסברה היא שכיום אין לחתנים אותה דרגה של טרדה.

הלכה ה – מי שמתו מוטל לפניו

דברי הרמב"ם

„מי שמתו מוטל לפניו פטור מקריאת שמע... עד שיקברנו, משום שאין דעתו פנויה לקרות.”

פשט

מי שמת לו קרוב שחייב להתאבל עליו, פטור מקריאת שמע עד לאחר הקבורה, מפני שאין דעתו פנויה.

חידושים והסברות

1 "מתו" – רק מת שחייב להתאבל עליו:

הרמב"ם מדגיש "שחייב להתאבל עליו" – דווקא קרוב שחייב אבילות עליו (שבעת הקרובים). ידיד קרוב שנפטר, אף על פי שיש צער, אינו אותו גדר של פטור. הרמ"א מוזכר כמקור להבחנה זו.

2 שני היבטים של הפטור:

לפטור יש שני צדדים: (א) הוא עוסק במצוה (מצות קבורה, שהרמב"ם מונה כמצות עשה של "לא תלין נבלתו על העץ"), (ב) יש לו טרדה ואין דעתו פנויה. לשון הרמב"ם "שאינו דעתו פנויה" מצביע על הטעם השני.

3 פטור אפילו ללא עיסוק מעשי:

חידוש חשוב – הקרוב פטור אפילו כשאינו עושה מעשית דבר לקבורה (למשל, הוא גר בארץ ישראל והנפטר במקום אחר). זה דומה לחתן – לא

האבל אינו קורא קריאת שמע אפילו כשהמת אינו מוטל לפניו. הטעם: הוא פטור משני צדדים – (א) הוא עוסק במצוה (מצות קבורה עדיין עליו עד לאחר הקבורה), (ב) יש לו את הטרדה. הלשון "יושב ודומם" הוא מהפסוק (איכה), ומקורו במשנה מסכת ברכות. האבל פטור אפילו כשאינו עושה דבר מעשית – הוא יושב באמצע הספד בהפסקה, והוא עדיין פטור. אם היה עושה משהו מעשית, ממילא לא היה שם.

4 פטור האבל – גם מכל המצוות:

האבל (אונן) פטור לא רק כעוסק במצוה, אלא גם מכל המצוות בכלל – דין מיוחד.

שורה לנחם אבליים – סדר התנחומים לאחר הקבורה

דברי הרמב"ם (בערך)

„חוזרים העולם מאחרי הקבר למקום שעומדים בו האבליים לעשות שורה לקבל תנחומין.”

פשט

לאחר הקבורה חוזרים מהקבר, ועושים שורה כדי לנחם אבליים – האבליים עומדים ומקבלים תנחומים.

חידושים והסברות

1 מי עומד ומי הולך:

לפי הרמב"ם האבליים עומדים במקום, והציבור עובר לפנייהם – "למקום שעומדים בו האבליים לעשות שורה לקבל תנחומין". זה הפוך מהמנהג שרואים כיום, שהציבור עומד בשורות והאבליים עוברים.

2 מה פירוש "שורה":

"שורה" לא בהכרח קו אופקי, אלא יכול להיות סדר אנכי – אחד אחרי השני – שהראשון רואה את האבל, השני עומד רחוק יותר, וכן הלאה. זה מסביר מדוע לא כל אחד צריך לומר בעצמו "המקום ינחם" – הכבוד הוא שקהל גדול עומד שם.

3 פנימיים וחיצוניים בשורה:

אלה שרואים פני האבל (פנימיים) – הם פטורים מקריאת שמע מפני שעוסקים במצות ניחום אבליים. אבל החיצוניים – העומדים רחוק יותר ואינם רואים את האבל, אלא עומדים שם לכבוד – הם חייבים בקריאת שמע.

4 כבוד המת דרך קהל גדול:

הטעם שאפילו החיצוניים עומדים שם (אף על פי שאינם רואים את האבל) הוא כבוד המת – שתהיה ליווי גדול. מוזכר הענין שם

ת רוצה שישים ריבוא מלווים.

5 [דיגריסיה: שורה בהלכות אחרות:]

מושגים למקומות אחרים שבהם "שורה" מופיעה: (א) הלכות תשובה – כאשר רוצים לרצות אדם, שולחים שורה של שלושה אנשים לקבר נשיא; (ב) יום טוב – שליחת מתנות עם שורה. זה מראה ש"שורה" היא סדר של כבוד, משלחת.

6 הפסקה בין קבורה לשורה – זמן לקריאת שמע:

הנקודה המעשית היא שבין הקבורה לשורה יש הפסקה, ובזמן הזה אפשר לתפוס קריאת שמע. זמן הנץ החמה חשוב מאוד – לא רק סוף הזמן, אלא גם תחילת הזמן – כמו "מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה".

דין אונן – חילוק הגמרא

חידוש

הכסף משנה מביא את הגמרא: "הבאים מחמת האבל פטורים, מחמת עצמם חייבים" – אנשים הבאים להלוויה לכבוד המת פטורים, אבל סתם

כל ההלכות הללו מתאימות יותר לפי שיטת הרמב"ם שעיקר מצות קריאת שמע היא מיד כשמגיע הזמן (לפני הנץ החמה), ומאוחר יותר כבר בדיעבד במקצת. העוסק במצוה פטור מהזמן הלכתחילי.

אין מוציאים את המת סמוך לזמן קריאת שמע

דברי הרמב"ם

„אין מוציאים את המת לקברו סמוך לזמן קריאת שמע, אלא אם כן היה אדם גדול.”

פשט

אין להתחיל הלוויה סמוך לזמן קריאת שמע, מפני שזה יגרום לאנשים רבים לפספס קריאת שמע. אבל לאדם גדול מותר, משום כבודו.

נושאי המיטה וחליפיהם וחליפי חליפיהם

דברי הרמב"ם

„נושאי המיטה וחליפיהם וחליפי חליפיהם, בין לפני המיטה בין לאחר המיטה – את שלמיטה צורך בהם, פטורים. ואת שאין למיטה צורך בהם, חייבים.”

פשט

הנושאים את המיטה, מחליפיהם, ואפילו מחליפי המחליפים – אם המיטה צריכה אותם (הם ישאו), פטורים. אם לא, חייבים. אין הבדל אם הם לפני או אחרי המיטה.

חידושים והסברות

1 "לפני המיטה" ו"לאחר המיטה":

מועילת סברה שכאשר נושאים בשורה ומעבירים בהדרגה, גם מי שעומד בראש או בסוף יכול להיות "למיטה צורך בהם".

2 קשר לארבע אמות של מת:

למעשה, נושאי המיטה וחליפיהם נמצאים בארבע אמות של מת (שם אסור לקרוא), בעוד המלווים האחרים אינם בארבע אמות, ממילא יכולים לקרוא.

3 מלווים סתם חייבים:

אנשים שנמצאים בהלוויה כמלווים (מלווים) אבל אין להם תפקיד מעשי בנשיאה, חייבים בקריאת שמע.

בשעת הספד – המת מוטל לפנייהם לעומת אינו מוטל לפנייהם

דברי הרמב"ם

„בשעת המת מוטל לפנייהם – נשמטים אחד אחד וקורין. אין המת מוטל לפנייהם – הם קורין וכולם קורין, והאבל יושב ודומם.”

פשט

כאשר המת מונח לפנייהם (למשל בשעת הספד), לא יצאו כולם בבת אחת (בזיון המת), אלא אחד אחד יוצא, קורא קריאת שמע, וחוזר. כאשר המת אינו שם (סתם אסיפת הספד), כולם יכולים לקרוא קריאת שמע במקומם.

חידושים והסברות

1 טעם "נשמטים אחד אחד":

כאשר המת נוכח, זה בזיון אם כולם יוצאים בבת אחת. ממילא יוצא אחד בכל פעם, לא מפריע להלוויה, הוא מפספס הספד אחד, וחוזר.

2 כאשר המת אינו שם:

זה לא בזיון, ממילא כולם יכולים לקרוא. הם יכולים להישאר במקומם, לרגע לא להקשיב למספיד, ולהתרכז בקריאת שמע.

3 האבל יושב ודומם:

--- **"סקרנים"** הבאים לראות את החדשות חייבים בקריאת שמע. התופעה של "סקרנים" כבר הייתה בזמן הגמרא.

טמאים וקריאת שמע / תקנת עזרא

דברי הרמב"ם

"כל הטמאים חייבין בקריאת שמע ומברכין לפניה ולאחריה, והן בטומאתן, אפילו אפשר להם לעלות מטומאתן בו ביום, כגון הנוגע בשרץ או בנידה או בזבה וכיוצא בהן."

"ועזרא ובית דינו תיקנו שלא יקרא בעל קרי לבדו משאר הטמאים עד שיטבול. ולא פשטה תקנה זו בכל ישראל, ולא ראו כח רוב הציבור לעמוד בה, לפיכך בטלה."

"לפי שאין דברי תורה מקבלין טומאה, אלא עומדין בטהרתן לעולם."

פשט

כל הטמאים חייבים בקריאת שמע עם ברכות, אפילו בעודם טמאים, אפילו יכולים להיטהר עוד היום (כמו נוגע בשרץ, נידה, זבה). עזרא תיקן שבעל קרי יבדל מטמאים אחרים ולא יקרא קריאת שמע עד שיטבול. אבל התקנה מעולם לא התקבלה בכלל ישראל, ולכן בטלה. להלכה למעשה קורים קריאת שמע ולומדים תורה אפילו אם בעל קרי.

חידושים והסברות

(1) "לא פשטה" – מעולם לא הפכה לחיוב:

הרמב"ם אומר "ולא פשטה תקנה זו בכל ישראל" – פירוש שהתקנה מעולם לא הפכה לתקנה מחייבת מלאה, מפני שכלל ישראל לא קיבל אותה. זה בהתאם למה שהרמב"ם כותב בהקדמתו למשנה תורה, גזירה/תקנה נעשית חיוב רק כאשר כלל ישראל מקבל אותה. זה מסיר את הקושיה הקשה של מפרשים שונים: כיצד בית דין מאוחר יכול לבטל תקנת עזרא, הלא "אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין?" לפי הרמב"ם אין זו קושיה – מעולם לא הפכה לתקנה מלאה מלכתחילה.

(2) אבל בכל זאת יש קצת ביטול:

נקודה נגדית: זה בכל זאת נכון שמהרגע הראשון שעזרא עשה את התקנה, התחילו לקיים אותה. אחר כך ראו שלא מצליח, והיא בטלה. גם, הגמרא אומרת בפירוש "בטילה לתפילתא" – זה נשמע כביטול, לא כמו שמעולם לא התקבלה. זה נשאר קצת קשה על ניסוח הרמב"ם.

(3) "אין דברי תורה מקבלין טומאה" – שיטת רבי יהודה בן בתירא:

הרמב"ם מסיים בטעם "לפי שאין דברי תורה מקבלין טומאה, אלא עומדין בטהרתן לעולם". הרמב"ם פוסק כרבי יהודה בן בתירא, שכלל לא החזיק בתקנת עזרא. רבי יהודה בן בתירא אמר שדברי תורה אינם מתממאים – להיפך, אנשים נעשים טהורים דרכם. פירוש שהרמב"ם מביא לא רק שהתקנה בטלה מפני שלא פשטה, אלא שמעיקרא הדין האמיתי הוא שדברי תורה אינם מקבלין טומאה – זה הטעם העיקרי.

(4) האם עזרא סבר שדברי תורה מקבלין טומאה:

קושיה חדה: לא פשוט שעזרא סבר שדברי תורה מתממאים כשבעל קרי אומר אותם. עזרא רק רצה גדר שיטבלו לפני כן – אבל זה לא אומר שהוא סבר שתורה נעשית ממש טמאה.

(5) אנלוגיה לבית המקדש – וההבדל:

כאשר טמא אסור להיכנס לבית המקדש, האם זה אומר שהמקדש "מקבל טומאה"? לא – זה אומר שהוא "נפגע" מטומאה, יש פגם. אבל בתורה הרמב"ם אומר שאין אפילו פגם – תורה עוד יותר גבוהה מבית המקדש בהיבט זה.

(6) "הלא כה דברי כאש" – תורה כמו אש:

הפסוק מובא כמקור: כשם שאש אינה מקבלת טומאה (מפני שהיא "דבר שאינו ממש", דבר רוחני), כך גם דברי תורה. תורה היא דבר רוחני "אמיתי" שאינו יכול להיטמא.

(7) קושיית הכסף משנה ותירוצו:

פטור מקריאת שמע – אם רוצה להחמיר על עצמו

דברי הרמב"ם (בערך)

"כל מי שפטור מקריאת שמע, אם רצה להחמיר על עצמו ולקרוא – קורא, והוא שיכול ליישב דעתו. אבל מי שהוא פטור מפני הטירוף ואינו יכול ליישב דעתו – לא יקרא."

פשט

כל הפטורים (חתן, אבלים וכו') יכולים להחמיר ולקרוא קריאת שמע, אבל רק אם יכולים להתיישב בדעת. אם אדם מבולבל (טירוף/טרדה) ואינו יכול לכוון, לא יקרא.

חידושים והסברות

(1) תנאי הרמב"ם – ישוב הדעת:

הרמב"ם מתנה שמוותר להחמיר רק אם יכול ליישב דעתו. בלי כוונה אין זה ענין לקרוא קריאת שמע – "אין שום ענין לקרוא קריאת שמע בטירוף". הסברה היא שלא להתרגל לקרוא קריאת שמע בלי כוונה.

(2) השגת הראב"ד:

הראב"ד חולק בחריפות. הוא אינו מבין מדוע לא יהיה מותר לקרוא בלי כוונה – קריאת שמע היא "קורא בתורה", לא תפילה! בתפילה הוא מבין שבלי כוונה זה בזיון (לכן "לא יעמוד להתפלל"). אבל קריאת שמע היא רק קריאת פסוקים – מה מפריע בלי כוונה? הראב"ד מביא ראיה ממה שהרמב"ם עצמו אמר קודם שקריאת שמע היא "קורא בתורה".

(3) "לא כל הרוצה ליטול את השם יטול" – שני פירושים:

במשנה אומר רבן שמעון בן גמליאל ש"לא כל הרוצה ליטול את השם יטול" – לא כל אחד יכול לקחת את השם (של חסידות). הגמרא חששה ליהורא – שזה מראה גאווה שיש לו ישוב הדעת אפילו בזמנים קשים.

הרמב"ם מבין את הפסוק אחרת: "לא כל הרוצה ליטול את השם" פירושו לא כל אחד יכול באמת להתיישב בדעת. אם אתה יכול – כל הכבוד, קרא. אבל מי שאינו יכול, לא יאמר "אני קורא" כשאינו יכול לכוון. זה לא חשש יהורא, אלא תנאי מעשי – בלי כוונה זה לא קבלת עול מלכות שמים, אלא "סתם מילים שנאמרו".

(4) קושיה על הרמב"ם:

מה פירוש "מבטל שם שמים" (מבטל מלכות שמים) אם אומרים בלי כוונה? זה לא קבלת עול מלכות שמים אמיתית – זה סתם מילים! זו סברה לטובת הראב"ד – שאפילו בלי כוונה כדאי לומר, מפני שהעיקר הוא לא לבטל.

(5) חכמי התלמוד עצמם:

הראב"ד מביא שאפילו חכמי התלמוד הודו שהם מתפללים/קורים בלי כוונה – כך שאין זו יהורא לקרוא בלי כוונה, מפני שכולם יודעים שאנשים קורים בלי כוונה.

(6) מסקנת הלומד:

הלומד אומר שהוא "יותר לצד הראב"ד" – שקשה להבין את איסור הרמב"ם לקרוא בלי כוונה כשפטור.

(7) הצעה מהחברותא:

שינסה לקרוא קריאת שמע – אם הצליח בכוונה, נפלא; אם לא, הוא "כקורא בתורה". הרמב"ם אבל אומר: אם לא יודעים בוודאות שיש ישוב הדעת, לא יקראו כלל. הרמב"ם חשש שיתרגלו לומר בלי ישוב הדעת ויזלזלו בקריאת שמע.

(8) הבנת הראב"ד ב"כקורא בתורה":

הראב"ד הבין ש"כקורא בתורה" מקודם חל גם על הענין של קבלת עול מלכות שמים – הוא אומר "כקורא בתורה, ולא יבטל שם שמים מעליו".

8 הרמב"ד אינו חולק על זה:

הרמב"ד, החולק על דברים אחרים, אינו חולק על הלכה זו בנוגע לבעל קרי.

9 מכתב הרמב"ם על טבילה:

מוזכר שמביאים מכתב מהרמב"ם שבו הוא אומר שהוא כן נהג לטבול (כמנהג חסידות, לא מהדין), אבל המקור המדויק לא נמצא באותו רגע.

הכסף משנה שואל: כיצד אפשר לומר "אין דברי תורה מקבלין טומאה" כשיש הלכות שאסור לקרוא במקום מטונף וכדומה? הוא עונה: **טומאה היא "דבר שכלי"** – דבר רוחני/אינטלקטואלי שלא רואים. אם אדם מלוכלך פיזית, שיתרחץ – זה "דבר מורגש" (דבר פיזי). אבל טומאה עצמה היא דבר שכלי, ועל זה תורה, שהיא גם שכלית/רוחנית (ועוד יותר גבוהה), אינה יכולה לקבל טומאה. הכסף משנה מביא גם תירוץ שני בנוגע לפסוק "והיה מחניך קדוש".

תמלול מלא**פרק ד: הפטורים מקריאת שמע****הקדמה לפרק**

מועד טוב, ואנחנו ממשיכים ללמוד הלכות קריאת שמע. אני רוצה להזכיר את הספונסר, ידידנו החשוב, תומך תורה וחכמה הידוע, הרב ר' יואל ווייסברגר, נשיא מכון כרם תורה וחכמה, שתרום את ארבעת השיעורים היפים הראשונים, אבל תכלית תרומתו היתה כדי שילמדו ממנו. "ממנו ילמדו וכן יעשו". אנחנו מתאמצים בחול המועד, משקיעים למען הלומדים, גם אנחנו צריכים ללמוד תורה, אבל גם הלומדים צריכים להראות את עצמם ולהשליך את העול. זה נפלא.

אנחנו הולכים ללמוד את הפרק הרביעי של הלכות קריאת שמע בספר אהבה.

סקירה של שלושת הפרקים הראשונים

כן, בעצם, למדנו בפרק הראשון שהרמב"ם ביאר את עצם מצוות הקריאה, מהי הקריאה, וגם את ברכות קריאת שמע ואת זמן קריאת שמע.

בפרק השני הרמב"ם ביאר את האופן כיצד עושים זאת, דהיינו מה פוסל, ישן, בלא כוונה, וכן הלאה, כיצד מדקדקים, מה קורה עם הכניסה לבית הכסא בסדר.

השלישי היה כבוד קריאת שמע, שאסור להיות במקום מטונף, וכל פרטי הדינים של מה קורה אם אתה יושב במקום מטונף, ומה נחשב מקום מטונף או מקום שמפריע, האם זה מפריע לכוונה, האם זה מפריע לטהרה שלה.

ובפרק זה הולכים ללמוד על מי חייב ומי פטור מקריאת שמע.

נושא הפרק: מי פטור

נכון, בעיקר מי פטור. מי חייב, אני מתכוון שיש הלכה שהרמב"ם מתחיל כך, מי חייב, קטנים, קטנות, וכן הלאה. כאן הוא התחיל בכך שזו מצווה, ובעצם כל אחד מחויב לכאורה. עכשיו הולכים ללמוד מי פטור. יש כמה אנשים שפטורים.

אז אולי נראה את הסדר. בדרך כלל מי שפטור הוא חרש, שוטה וקטן, אבל כאן מצטרפים עוד אנשים שטרודים מאוד, או אדם שמלווה את המת. אולי בשביל זה זה נושא שלם בפני עצמו. נשים, סדר המשנה הולך אפילו שיש פרק שלם "מי שמתו" וכו' שמדבר רק על זה...

זה מעניין, יכול להיות שבשביל זה יש את הסדר של דברים טמאים, דברים טהורים, וגם כל האריכות יש כאן. ששם כבר הגמרא פלפלים, יש אולי אצל מצוות אחרות, ויש יותר פלפולים. אבל כאן עומד שזה גברא של קריאת שמע, והרמב"ם קבע זאת אצל קריאת שמע. לכאורה אותו דבר גם כאן, מה זה קשור לעצם עוסק במצווה פטור מן המצווה, או כשאדם פטור, אבל זה עומד כאן אצל קריאת שמע, ומשחקים עם זה על נושאים אחרים.

צריך לראות זאת, צריך לחשוב על זה. אני לא יודע אם כל ההלכות זהות בתפילה, ורואים זאת כאן. מסוימות, כן, מסוימות. ההבנה, עוסק במצווה היא לכאורה על כל המצוות, כן.

הלכה א: נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת שמע

בסדר, אז קודם הולכים ללמוד איזה גברא, איזה סוג אנשים פטורים מקריאת שמע.

כן, אומר הרמב"ם, אומר הרמב"ם, "נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת שמע". אלו שלוש הקטגוריות. נשים, ואחריהן עבדים, כלומר עבד כנעני, שיש לו דין כמו אישה, וקטנים פטורים מקריאת שמע.

טעם הפטור: מצוות עשה שהזמן גרמא

מפני שזו מצוות עשה שהזמן גרמא, ולמדנו בהלכות תלמוד תורה פרק א' הלכה י"ג, שהם פטורים מכל מצוות עשה שהזמן גרמא.

הרמב"ם כבר ביאר את הכלל, את הכלל של מצוות עשה שהזמן גרמא הרמב"ם ביאר בהלכות תלמוד תורה, לא? לא בהלכות תלמוד תורה. אנחנו כבר ראינו את הכלל איפשהו, איפה ראינו אותו? אני זוכר שלמדנו אותו.

כן, אולי אכן כן, אולי בהלכות תלמוד תורה, לא? לא, לא בהלכות תלמוד תורה. בהלכות, איפה זה יכול להיות?

יצאת מצרים.

אני לא זוכר כבר.

כן, אנחנו למדנו אותו בהלכות עבודה זרה, במקום מעניין, אצל מצוות פדיון. זוכר? שם למדנו כל מצוות עשה שהזמן גרמא, חוץ מכל הכללים של מה נשים פטורות, נשים ועבדים וקטנים, לא קטנים, נשים ועבדים שהם פטורים, למדנו את הכלל שכל מצוות לא תעשה הם חייבים, חוץ מכל תקיף וכל תשחית, כן? למעשה, ומצוות עשה שהזמן גרמא הם כולם פטורים, חוץ ממצוות עשה מסוימות שהזמן גרמא שהם כן חייבים, שלמדנו את ההלכה. ואת הכללים למדנו במסכת עבודה זרה פרק, במסכת עבודה זרה זה היה.

בכל מקרה, עכשיו לא מדברים על הכללים, עכשיו כבר סתם, אומרים את ההלכה שמה, שנשים פטורות.

חידוש: אהבת השם לעומת קריאת שמע

זה אומר שעצם ידיעת יחוד השם, אהבת השם, היא חיוב, אבל מה שקורה דרך קריאת שמע, קריאת שמע היא מצווה בפני עצמה. טוב, כן.

חיוב חינוך בקטנים

אבל, צריך אבל כן מה, **ללמד קטנים לקרוא אותה בעונתה**. יש קריאת שמע בעונתה, יש קריאת שמע בזמנה, שחרית קריאת שמע, וברכות לפניה **ולאחריה, כדי לחנכם במצוות**, שיהיו מחונכים במצווה, יש מצוות חינוך.

השוואה להלכות תלמוד תורה

הדבר הזה עומד גם בפעם השנייה, כי הלכות תלמוד תורה הרמב"ם אמר קטנים פטורים מתלמוד תורה, אבל כשהם מתחילים לדבר, כך מלמדים אותם אותיות תורה צוה לנו משה ושמע ישראל. אבל זה לא בעונתה, זה רק שהדבר הראשון שמדברים יהיה תורה. כאן זה כבר יותר מזה, שמלמדים אותם מה, לומר כראוי קריאת שמע, ושיעשו זאת דווקא בעונתה, ועם הברכות, כדי לחנכם במצוות.

דיון: מאיזה גיל מתחיל חיוב החינוך?

בסדר, עכשיו מדברים על חיוב חינוך, אני לא כל כך בטוח. כי אם מדברים על שנתיים שלוש שמתחילים לדבר... בואו נחשוב, קודם כל, הוא לא אומר כאן מתי, הוא אומר קטנים, הוא לא אומר מאימתי. נראה שהוא צריך לדעת לדבר, הוא צריך כבר לדעת לומר קריאת שמע, אני לא יודע. הוא אומר שהחיוב הוא כדי לחנכם במצוות.

הלכה ד: חתן פטור מקריאת שמע**דברי הרמב"ם: חתן שנשא בתולה פטור****דובר 1:**

הרב אמר קודם גם שלקריאת שמע צריך להיות לב פנוי, כן, כמו שהגמרא אמרה זאת. שלא יעשו עסקנות ציבור או מה, בואו נראה את זה. זה היה בהשפעה, קריעת הים. אבל הרבנים שזה בעמר צריך להיות בלי פחד, כי הפסוק הראשון הוא קבלת עול מלכות שמים, אי אפשר להיות טרוד ונחפז. זה צריך להיות רגוע, פטור מקריאת שמע.

אדרבה, אם יש טרדה ונחפז שזה לא מצווה, אז זה חיוב שהוא לא יהיה טרוד ונחפז. הוא צריך להניח הכל בצד. כמו שלמדנו קודם, שאם אוחזים באמצע עשיית העבודה, שלפחות יתכוון לפסוק של שמע, או את השאר אפשר להיות ממש בלי דיבור. אבל כשיש שני דברים, אחד או שזה טרדה ונחפז, או שזה עם מצווה, פטורים מקריאת שמע.

הפטור של חתן — טרדה דמצווה

כן, לא עומד כאן שהסיבה היא שצריך להיות. יכול להיות שזו הסיבה, אבל, גלוי, לא עומד כתוב יותר מאני יודע מה של הברכה מצווה. **פטור מקריאת שמע עד שיבוא עליה, לפי שאין דעתו פנויה שמא לא ימצא בתולה** **ב.ב.ב.** הוא דואג לגבי הענין של בתולים. ואז צריך להשכים לבית דין, כמו שאנחנו לומדים בתחילת... כן, פרשת אסימלא. כן, פרשת אסימלא. זה הופך ל... הוא יצטרך ללמוד את הדפים הקשים של הגתיבות. כן, שמח רעים אהובים. כי הוא... הוא אומר כאן ברור שכשאינו לו דעת פנויה שזה לכאורה, כן, אין לו... כן?

דיון: עוסק במצווה פטור מן המצווה — עוסק במצווה מנטלי**דובר 2:**

כן, אבל יכול להיות שזה סוג של עוסק במצווה פטור מן המצווה. זה רק סוג של עוסק במצווה שזה לא דווקא בגלל טרחה, אלא אין לו...

דובר 1:

נכון, נכון. אפשר לומר, אבל זה עוסק במצווה פטור מן המצווה שיש גם כאן את הדבר של "אין לב לשתי פנים". מצווה אחרת אולי היו אומרים "עצור את המצווה לרגע וקרא קריאת שמע". אבל כאן קשה לומר לו "עצור", כי הראש שלו, המוח שלו לפי זה. אתה לא יכול לומר לו "עצור" וקרא קריאת שמע. כן? כך המקרה.

דובר 2:

כן, טוב מאוד. אבל לא רק טרחה, אפילו... לא רק או טרחה או שזה... אני מתכוון שהמילה של מצווה היא אולי שזה לגיטימי, זה נכון. בטרדה דרשות אומרים "צריך להתיישב דעת". אתה נאמר להיות עסוק בפרנסתך עכשיו, אבל כן אמרו לך. זו מצווה להתחתן, וחלק ממצוות החתונה מגיע עם הטרדה שאולי הוא עכשיו לא יכול להיות עם ישוב הדעת. הייתי שואל את החתם סופר, ויש מילה כזו ממנו, אני לא יודע מה, שאדם דואג, אבל... יכול להיות שהוא לא מתכוון דווקא לזה, אני לא יודע. מה אתה חושב?

דיון: האם החתן יכול למצוא רגע עם דעת פנויה?**דובר 1:**

דבר מצחיק, כל חתן הוא...

דובר 2:

אמרו שיכול להיות שהשיעור הוא שאתה לא יכול לקרוא קריאת שמע עם כוונה נכונה. אבל האם אתה יכול למצוא כמה דקות במשך היום עד החתונה, או עד סוף זמן קריאת שמע, שאתה יכול להתיישב דעת כראוי? אה, הוא אומר שיכול להיות. אני מתכוון שהוא מדבר כאן באופן כשאינו דעת פנויה. אם הוא מוצא שיש דעת פנויה, הוא יהיה חייב. אמרתי שיש מחלוקת בהלכה האם חתן למעשה בזמנים של היום פטור, האם זה משתנה. אם חתן אומר לך שיש לו דעת פנויה, שהוא יכול להתרכז בכל החתונה ולרקוד עם כל אחד ולשמע את הבדחן, הוא אומר לך שיש לו מספיק דעת פנויה, לא?

אם יש הלכה שכדי לחנכם במצוות עצמו החיוב הוא לפי מה שהגיעו, שאצל תפילין זה יודע לשמרן, ואצל מצה זה יודע לאכול דגן. אז יכול להיות שכן, אותו גיל כמו אותו סדר בהלכות תלמוד תורה, שמלמדים אותם "תורה צוה" ו"שמע ישראל".

אבל שם מדברים על קטנים יותר, ילדים שיודעים לדבר רק מילים, מלמדים אותם את הפסוק "שמע ישראל". כאן מדברים כבר על ללמד עם הברכות, עם הברכות זה צריך להיות אולי שש-שבע, כי הם יודעים לומר, במיוחד "ואהבת". אבל ממש את הפסוק "שמע ישראל" אמרנו ששם מלמדים.

כאן רואים שיכול להיות ששם זה פשוט שהרמב"ם תפס שזה פסוק חשוב מאוד, זה פסוק קריטי, "תורה צוה" ו"שמע ישראל". יכול להיות ששם הוא באמת לא התכוון עם ה"ואהבת" ושאר הפרשיות של קריאת שמע.

ובכלל, בהלכות תלמוד תורה לא ברור שזה דין של חינוך. זה לכאורה לא קריאת שמע, זה דין של חינוך לתלמוד תורה. לא חינוך, זה לא דין חינוך, לא מפני שלבן יש מצווה של תלמוד תורה צריך ללמד אותו. כאן יש מצווה נוספת שהאב צריך ללמד את ילדיו תורה לשמה קטנים.

אגב, יכול אפילו להיות שכל מצוות החינוך היא ענף מזה, אולי טענו אז, שחינוך אולי נלמד מזה שהאב צריך ללמד תלמוד תורה, ממילא הוא צריך כבר גם לחנך אותו במצוות.

כאן לא עומד ברור, עומד שקטנים מחנכים, הרמב"ם לא אומר מאיזה גיל. אני זוכר שבהלכות חמץ ומצה עברתי כשלמדנו, הרמב"ם הביא שקטן היודע לאכול דגן, מאימתי הוא אוכל לחם צריך לחנך אותו. כן, בלולב עומד קטן היודע לנענע, בציצית עומד קטן שכבר לא קורא לאמו בלילה.

אז מבינים שאצל כל מצווה זה לפי אותה מצווה. זה דבר יפה מאוד, כי זה מאוד, חושבים כך כמו היום לגמרי, שכל סוג פעולה צריך לחשוב על הפעילות, לאיזה גיל הפעילות רלוונטית. אז הפעילות של דיבור היא גיל צעיר מאוד, אומרים כבר את הפסוק "שמע ישראל". הפעילות של לנענע משהו היא גיל מסוים.

כאן מדברים כבר על כשהילד הוא כבר לכאורה בגיל שהוא יכול לדעת מתי יום ומתי לילה, והוא יודע לומר ברכות רבונו של עולם, לך רוב. הוא מדבר כבר לכאורה קצת יותר בוגר.

אבל הוא לא אומר, למה הוא לא אומר? כי הוא לא אומר "מי שידע למי מברכין". בברכות עומד "למי מברכין", כן, שם יודעים את מכתב ברכה. כאן לא עומד. הוא מביא בצד שרואים במשנה, ומה שרואים במגילה, רואים שקטן יכול לפטור על שמע. זאת אומרת, הוא לא יכול לפטור על שמע, אבל מפני שהוא לא יכול להוציא את הרבים, אבל רואים שקטן פטור על שמע, דהיינו הוא מחויב בברכות קריאת שמע וכדומה. בסדר. מה שהשבועה מתכוונת, לא משנה.

הלכה א (המשך): מי שהיה ליבו טרוד

עכשיו מגיע סוג חדש של פטור שהוא לכאורה מיוחד לקריאת שמע, אבל נראה בתפילה אם יש גם פטור כזה. סוג חדש של פטור, אה, לא רק קריאת שמע, יש גם בתפילה. כן, קודם בקריאת שמע, מי שטרוד בסוג מסוים, עושה את המצווה, הוא פטור מלקרוא קריאת שמע.

פירושו: ליבו טרוד

כן, **ליבו טרוד**, מי שליבו תפוס, אין לו ישוב הדעת. זה מלשון חיפזון, כן, כי בחיפזון יצאת מארץ מצרים. הוא עסוק, אין לו מחשבה, לא משנה. הוא עסוק במצווה, יש ישוב הדעת מסוים שנדרש בקריאת שמע.

לא, לא כל כך פשוט. נראה מה הגמרא אומרת. הוא לא יכול להתרכז, אין לו ליבו פנוי. רבינו פרץ אומר גם כן כך לקריאת שמע, שצריך להיות ליבו פנוי, כמו שרבינו יונה אומר. שלא יהיה עסוק, לא עול מלכות שמים או מה.

חילוק: טרדה דמצווה לעומת טרדה דנפש

אם זו טרדה דנפש עם לא מצווה, אז זה דוחה באמת, שלא תהיה טרדה דנפש. מניחים הכל בצד, כמו שלמדנו קודם, אם אוחזים באמצע עשיית העבודה, שלפחות לא יבינו את הפסוק של שבת, את השאר אפשר להיות.

באמצע חתונה למצוא זמן, אפילו נושא בתולה. פשוט שפשוט אין לו זמן בחתונה לעשות מניין מעריב, להתפלל קריאת שמע. פשוט אין לו ראש. ועד שהוא הולך לעשות את המעשה, אפשר לומר אולי, אני חושב, כי כך אחד כל כך עסוק בטרדתו, שהמצווה שלו תצליח, אני לא יודע, ועד עכשיו זה הזמן, אני שואל שאלה, הוא צריך לתזמן את זה אחרת, אולי פשוט דבר, הוא טרוד, הוא מחכה שיבואו התוצאות של קמפיין פדיון השבויים שהוא עושה, אני לא יודע, צריך למצוא דבר שהוא טרדה, אבל הטרדה גרמה לו לרוץ.

דיון: טרדה דמצווה לעומת טרדה דרשות

דובר 1:

כן, אם זו טרדה דרשות. הרב מברדיטשוב, הרב מברדיטשוב ערב סוכות כשהתעסק עם האתרוג, עם ההלל, היה פטור מקריאת שמע. גם לא צריך להיות, כי הטרדה הייתה אהבת ה', באותה שביתה אפשר להפטר משהו מקריאת שמע. כן, צריך לדעת את הגדר המדויק.

דובר 2:

כן, אבל זה לכאורה, מה שאומר טרדה דמצווה זה חידוש, זו רק דוגמה מאיזה סוג טרדה יכולה להיות טרדה דמצווה, לאפוקי טרדה דרשות של טבעה ספינתו בים, כמו שהגמרא אומרת. אבל any kind of טרדה דמצווה... אנחנו לא נוהגים את ההלכות למעשה בדרך כלל, כי אנחנו אומרים כי מיד רואים, אז לכאורה זה לא נוגע, but יכול להיות שכן יש אופן.

הלכה ד (המשך): מי שמתו מוטל לפניו

דברי הרמב"ם: פטור עד שיקברנו

דובר 2:

אוקיי, בואו נלך להלכה הבאה. כן, עכשיו בואו נלמד על אבלות, כן, עכשיו בואו נלמד על אבלות, מי שמטפל במת, זה פטור אות, ואיך זה פטור מקריאת שמע, זה אבל בשעה שמתו מוטל לפניו.

"מי שמתו מוטל לפניו", מת עליו. מעניין הלשון "מי שמתו", יש את הלשון "ואני איש שמתו מוטל לפניו". מת עליו, צריך להיות מת, המת הוא מת מרגיש, המת שעליו הוא מת. "אבל מי שלא ידע בו", הגמרא בברכות. מת עליו מת, "מתו מוטל לפניו", כן, כן, כן. מת עליו מת, אומר הרמ"א, מה זה שיעור חייב להתאבל עליו, סתם ידיד קרוב. מה שהוא לא מחויב כי גם מת עליו, אבל זה לא אותו גדר. **פטור מקריאת שמע עד שיקברנו**. גם זה נראה כמו עוד מקרה של עוסק במצווה שיש טרדה, שיש פיזור הדעת גדול, כן, כי הקבורה היא מצוות עשה, כן, הרמב"ם מנה קבורה כמצוות עשה מ"לא תלין נבלתו על העץ".

הלכה ה: מי שמת לו מת – פטור עד שיקברנו

דברי הרמב"ם: מי שמת לו מת שחייב להתאבל עליו – פטור מקריאת שמע עד שיקברנו, משום שאין דעתו פנויה לקרות.

אומר הרמב"ם, מה זה "שחייב להתאבל עליו"? סתם ידיד קרוב שהוא לא מחויב באבל, גם מת עליו, אבל זה לא אותו גדר.

פטור מקריאת שמע עד שיקברנו. גם זה נראה כמו עוד מקרה של עוסק במצווה שיש טרדה, שיש פיזור הדעת גדול. כן, כי העיקר הוא מצוות עשה, כן? הרמב"ם מנה קבורה כמצוות עשה מ"לא תלין נבלתו על העץ".

דובר 2: לא.

דובר 1: כן. זה גם הכשר מצווה, אבל עיקר המצווה אינה ספציפית על הקרובים. כאן פשוט הקרוב, הוא עומד עכשיו לדבר עם החברה קדישא, הוא רוצה למצוא קבר, אני יודע מה, מה שצריך לעשות, אז הוא... יהיה קרוב מלהתעסק.

חשבתי שאולי זה שבת, אולי זה לא בטוח, שאפשר לקחת את המנהג ירושלים שהחסידים נוהגים, שהילדים לא הולכים... כשהשלשלת הולכת, שהקבורה אולי הילדים... האם יש משמעות שהקרובים הם אלה שמלווים עד הקבורה. וגם, כמו ש"עד שיקברנו" היא הדאגה של הקרובים.

דובר 1:

לא, לא. בזמנים הישנים לא היו ריקודים. לא, זו לא ראייה. יש סיבה... היום הולכים לראות את הרבי"ה, וזה יבוא, ואחר כך הולכים לראות את הסיבה למה היום החתנים אומרים קריאת שמע, כי אומרים שבכל מקרה הוא לא מחויב, הוא ממילא כך גם. אבל זה לא כך. אני מתכוון שזו פשוט טרדה, זו בעיה פסיכולוגית, ולכן אני חושב שיכול להיות שזה מה שאומרים אהרן'ס בתולות. אני לא יודע אם זה ממש הדבר. זו פשוט עניין עצבני, הוא חתן בפעם הראשונה, וההלכה אומרת לך כשאתה לו דעת פנויה, כן? מלילה ראשון עד שלא בא עליה, חוץ מנראה את היוצאים מן הכלל בעוד שנייה, נכון?

הרמב"ם בפירוש המשניות: "שכבר סרה ממנו חרדת הנישואין"

דובר 2:

למה אז... אתה שואל קושיה, הוא לא יכול למצוא רגע? לא כך. זה עוסק במצווה, אבל לא עוסק במצווה פיזית, אתה באמצע נסיעה לאיפשהו, אתה לא יכול לשבת בסוכה. זה... איך אומרים, עוסק במצווה מנטלי. הוא עכשיו, מאימתי הוא מתחיל לעשות את הקידושין, מהלילה הראשון שהיתה לו חתונה עד הביאה הראשונה, הוא אדם במשימה, הוא ממוקד על דבר אחד. בסדר?

דובר 1:

בסדר. המשך המשנה הוא, החתונות היו ליל רביעי, חמישי, רביעי, ליל רביעי. הוא לא רצה לבעול, כדי שיוכל לקרוא קריאת שמע כך. הוא כותב "נתקרה דעתו וליבו גס בה", הוא כבר התרגל לאשתו, אין לו אותה טרדה, "וליבו גס בה אבל ביאה לא בעל". זה מאוד מעניין. והוא אומר בפירוש המשניות אומר הרמב"ם, הלשון היא "שכבר סרה ממנו חרדת הנישואין". יש לזה הרבה קשר לענין של שהוא מאוד בתאוה או מה. אני מתכוון שהוא לא יכול להתרכז, כמו שדיברו לגבי לימוד, שקשה ללמוד אם לא התחתנו.

בתולה לעומת אלמנה – החילוק

דובר 2:

נכון, לא, מזה אני חושב שזה מה שאומרים "שם אלקים צבאות". זה לא דווקא זה. אתה רואה איך אומרים הטרדה של החתן בבתולה בפעם הראשונה. עם בתולה יש איוושהי טרדה, יכול להיות כי יש את הענין של טהרה, ויש את הענין של... זה צריך להיות באופן... אני לא יודע באיזה אופן. מה שכתוב הוא שיש לו מורא שמא ימצא בה פתח פתוח. מי יודע. אוקיי.

עכשיו, **נושא אלמנה** או גרושה, הוא גם עוסק במצווה, או רבי מצווה מהסעודה, אין הבדל. אבל הוא כן חייב בקריאת שמע, אם אינו דומה מי שיש לו פת בסלו. באלמנה אין את המשיכה, אז הוא לא טרוד בשעת מעשה. ממילא הוא כן חייב בקריאת שמע, וכך אומר הרמב"ם, "וכן כל כיוצא בזה". לכאורה אומר הרמב"ם בזה, שכאשר יש עוסק במצווה שלא לוקח את כל הראש, אז גם אותו דבר. צריך לדעת עד כמה יש הלכות של עוסק במצווה אצל הרמב"ם, אבל כאן כתוב כלל חשוב, שמה זה מצווה שלא לוקחת את כל הראש, צריך... אבל עכשיו הוא עוסק במצווה בשעת מעשה, האם הוא צריך להפסיק?

דיון: מתי צריך להפסיק מעוסק במצווה?

למשל, למדנו שר' שמעון בן יוחאי וחבריו הפסיקו לקריאת שמע, והרי הוא היה עוסק בתורה. אבל כוונתם לקריאת שמע, כן.

אבל אם עוסקים באיזו מצווה, למשל כמו שאני יודע בהלכות סוכה כתוב שאם אוחזים באמצע עשיית פדיון שבויים, סוג כזה של מצווה שאולי לוקח את כל הראש, האם יהיו פטורים מקריאת שמע, מה שאינו ליבא דמלכא. אז אני אומר, אני מתכוון צריך להבין, כי לכאורה הנקודה למה קריאת שמע שונה מלמשל ישיבה בסוכה, כי ישיבה בסוכה למעשה לוקחת הרבה זמן, צריך ללכת למצוא סוכה, אי אפשר באותו זמן להיות עוסק בפדיון שבויים, זו סתירה בפעולה, שתי פעולות הן סתירה. כאן אין סתירה, אתה יכול

פועל הוא פטור, עוסק במלאכה לא פטור מקריאת שמע. ממילא, הוא אומר שיש דרך איך הוא יעשה את זה, הוא יכול לעשות את זה.

דובר 2: כן, אבל הוא פטור אותו. הוא אומר לך, התנאים פטרו אותו. הוא לא יכול, הוא יכול... זהו, הוא פטור. מצוות קריאת שמע לא חלה על מי שעוסק במצווה.

דובר 1: אז, הוא אומר שהוא יכול למצוא עצות פרקטיות. יכול להיות אפילו זו מצווה הבאה בעבירה לעשות כך, אבל הוא לא צריך. הוא עוסק במצווה אחת, הוא פטור מהשנייה. כן, מיד נראה מה עם מצווה הבאה בעבירה כאן. אבל לכאורה זו המילה. יכול גם להיות שלא צריך... צריך לדבר על זה בנפרד כשנגיע לדבר על זה.

הלכה ה (המשך): אין מוציאין את המת סמוך לזמן קריאת שמע

בואו נמשיך מהדברים שלי. אומר הוא הלאה, "אין מוציאין את המת לקברו סמוך לזמן קריאת שמע." דווקא בגלל זה, כי כל עוד לא קוברים אותו כולם פטורים מקריאת שמע, לא ילכו לקבור אותו סמוך לזמן קריאת שמע, כדי לא לגרום שכל כך הרבה אנשים יפספסו את מצוות קריאת שמע. "אלא אם כן היה אדם גדול, שאז משום כבודו ישתדלו בביטול תורה ומצוות עבורו." כן, אדם גדול אפשר כן לעשות אפילו סמוך לזמן קריאת שמע, ואפילו בגלל זה יהודים לא יקראו קריאת שמע.

נושאי המיטה וחליפיהם – מי פטור

ועכשיו נראה מה הם הפרטים, מי בדיוק נפטר מקריאת שמע אם הוא הולך להלוויה?

כן, אבל לא אנשים שסתם בהלוויה, אלא אלה שמטפלים במת. סתם אנשים שבהלוויה, זה כמו שאומרים, כמו שכבר התחלנו, הולכים ללוות את המת, כגוזמא, אומרים לא מחפשים... סתם, הולכים ללוות, מלווים את המת.

אז יש, נשיאת המת לצורך, אדם מהמת לצורך, הולכים, נושאי המיטה, אלה שמחזיקים עכשיו את המיטה, אבל זה קשה, מחזיקים דרך ארוכה, ורוצים לשאת אותו, למשל בבית הקברות ישאו אותו בחוץ מהעיר, אז, מתחלפים כל הזמן. אז חשוב מאוד, לא רק שאלה שנושאים עכשיו את המיטה כל אחד אחר ילך, אלא גם אלה שהולכים להחליף את המיטה, או אפילו אלה שהולכים להחליף את המיטה בשני סבבים אחר כך, חליפי חליפין, אלה שהולכים עכשיו להחליף את נושאי המיטה הבאים, או אלה שהולכים להיות המשמרת הבאה אחת אחרי השנייה, אז "בין לפני המיטה בין לאחור המיטה", אין הבדל אם הם מול המיטה או מאחורי המיטה.

דובר 2: אני לא יודע בדיוק מה הדין של לפני ולאחריהם.

דובר 1: אני מתכוון שאחד מהם, אני לא יודע איזה מהם, אני מתכוון שאחד מהם הוא נורמלי.

דובר 2: כבר דיברנו.

דובר 1: כן, אבל אני מתכוון שאפילו אלה שאחר המיטה, לכאורה לפני המיטה, בואו נגיד שאתה נושא אותו, בואו נגיד נעשה שורה של אנשים, מעבירים אותו לאט לאט, האדם שעומד מלפנים, בואו נגיד מעבירים אותו לזה שמלפנים, כן. אז אפילו אלה שמאחור, אבל קורה לפעמים שהוא גם הבא, משהו כזה, חשבת על זה.

אם, יש מלווה ומלווים אחרים, נושאי המיטה לצורך, והחליפים כן חייבים בקריאת שמע.

דובר 2: יפה מאוד. אני מתכוון שזה גם לכאורה פרקטי, נושאי המיטה וחליפיהם נמצאים בארבע אמות של מת.

דובר 1: נכון.

דובר 2: כל האחרים לא נמצאים בד' אמות של מת, ממילא...

דובר 1: אה, אבל זה גם ענין לכאורה של כבוד המת, של עוסק במצווה של ליווי המת. אפילו אבלים כן, זו המילה, אפילו אבלים כן. למה הם כן? מתרחקים, מכיוון שרואים אותו, אפשר להסתובב קצת ולחזור. אוקיי.

הלכה ה (המשך): בשעת הספד – המת מוטל לפנייהם

אוקיי, "משום שאין דעתו פנויה לקרות". זה אותו דבר, כי דעתו אינה פנויה לקרוא קריאת שמע. כן.

המשמר את המת – אף על פי שאינו מתו

"וכן המשמר את המת", זה... הדבר הראשון נוגע לכל הקרובים שיש להם... כן.

דובר 2: לא, לא, כל הקרובים, אפילו כל עוד הם לא סיימו עם הקבורה, פטורים.

דובר 1: ועכשיו אומרים אם הוא לא קרוב. "וכן המשמר את המת, אף על פי שאינו מתו", אפילו זה לא המת שלו, הוא לא קרוב, אבל התפקיד שלו הוא שומר מת, למשל הוא מתנדב לשמור מתים, בחברה קדישא, גם פטור מקריאת שמע, כי הוא משמר מת.

חילוק בין קרוב לשומר מת

אה, זה שונה. במילים אחרות, בואו נבין. ההלכה הראשונה היא ממש כמו חתן. לא שייך שהוא עושה משהו. אפילו, אפשר אפילו לשאול שאלה, אני רואה, אני זוכר שאנשים מדברים על זה. זה לא, בואו נגיד למישהו אביו מת, והוא גר בארץ ישראל, אני יודע מה. הוא לא עושה כלום לקבורה. הוא... אין שהוא לא צריך לעשות, כי הוא טרוד. זה על הראש שלו שתקרה הקבורה. איזה חילוק יש לו בזה פרקטית? ההלכה הפרקטית היא כן ההלכה הפרקטית. מי שהוא השומר? החברה קדישא.

אבל כאן השאלה האם זה גם ענין של פנוי דעת, או יכול להיות שעוד נלמד בפרק ג' שאסור לקרוא קריאת שמע מול מת, מאיזושהי סיבה. הוא בכלל אונן, יש לו מת, יש לו צרה, הוא לא צריך להתרחק מהמת. זה ענין, המת צריך שמירה, כמו שהגמרא אומרת בברכות, והתפקיד שלו לשמור את המת, וליד המת אסור לו לקרוא. לא דווקא שיש לו פיזור הדעת, יכול להיות שזה לא המת שלו. אבל ליד המת אסור לו לקרוא. כן, לכאורה יותר עוסק במצווה, זה יותר עוסק במצווה פרקטי.

שנים שומרים – זה משמר וזה קורא

אוקיי, צריך לחשוב, למשל, ליד המת הוא עומד, הוא הולך ארבע אמות, והוא רואה שזה לא... הוא רואה אותו.

דובר 2: אוקיי, אפשר למתוח את זה. אם אי אפשר להסתובב, כן. אוקיי.

דובר 1: "ואם היו שומרים שנים", אז אתה רואה שממש כששומרים מת זה אומר שצריך להיות לידו כל הזמן, נראה. "ואם היו שומרים שנים, זה אחד משמר והשני הולך וקורא", כדי שהשני הולך למקום אחר, הוא מתרחק סתם ד' אמות כמו שלמדנו קודם, "וקורא וחוזר ומשמר", והוא חוזר, ולא באותו זמן. "וקורא", הם מחליפים.

החופר קבר למת

כמו שהרמב"ם פוסק, "וכן החופר קבר למת", וזה לוקח זמן, זה לוקח את כל הזמן משם, מהעניינים של קריאת שמע, מה... אם זה לוקח את כל הזמן, שוב, אם זה לוקח מאוד הרבה זמן, הם חייבים בזה. הנקודה היא, זה מגיע עד שפטורים מקריאת שמע, כן. עוסק במצווה פטור מן המצווה.

קושיא: למה לא אומרים שיתפוס שמע ישראל?

כל ההלכות האלה מסתדרות קצת יותר טוב, אם הולכים כמו הרמב"ם, שבעצם עיקר מצוות קריאת שמע, למשל בפרי, היא לקרוא מיד כשמגיע הזמן, מיד לפני הנץ החמה. הוא אומר, עכשיו הוא עדיין פטור. אחר כך זה כבר קצת בדיעבד אפילו לקרוא עד סוף זמן קריאת שמע.

זה קצת מעניין. קודם הוא הביא את הפועלים, שהוא צריך רק לתפוס את הפסוק הפשוט של שמע ישראל, והוא יכול להמשיך לעשות את העבודה שלו. אז אם חופר קבר לא פשוט שליבו אינו פנוי, למה לא לומר לו שיתפוס כמה שיש לו זמן? הוא יכול לומר בזמן שהוא עובד.

תירוץ: עוסק במצווה פטור לגמרי

אבל אתה רואה שעוסק במצווה לא יפטרו אותו. המילה היא שהוא יוכל להתמקד לגמרי במצווה שהוא עוסק בה.

אם יש הספד ומחזיקים באמצע, מה ההלכה? זה זמן קריאת שמע.

בשעת המת מוטל לפניו – נשמטים אחד אחד

"בשעת המת מוטל לפניו", אה, שכחתי לומר, "בשעת המת מוטל לפניו", אז לא כל הקהל ילך, כי זה בזיון למת. "נשמטים אחד אחד", אחד בכל פעם הולך, ומהמת לא קורה כלום, ולא מתבטלת ההלוויה. לא תופסים, אחד בכל פעם הולך לבד לקריאת שמע, הוא מפספס הספד אחד, והם חוזרים להספד להמשך.

אין המת מוטל לפניו – כל העם קורין

אבל מי שהמת מוטל לפניו, אבל אם המת לא מונח לפניו...

תגיד לי עושים הספד, המת לא נמצא כאן עכשיו. זו סתם אסיפת הספד, או לפני או אחרי. הוא אומר כן, בזמן שהוא מטפל במת, או אני לא יודע מה, הוא לא התחיל לענות על זה. אז כן, זה לא בזיון למת, אז "כל העולם קורין קריאת שמע", כולנו יכולים לקרוא קריאת שמע.

אה, לכאורה כי המילה היא כי עוסקים, כי הם לא ליד מת. זו המילה? המילה היא על שזה לא בזיון, או על פרקטית, כי הם יכולים שם איפה שהם עומדים, למרות שהמת כאן, הוא לא הולך, הם יכולים להישאר שם בהספד ולרגע לא להקשיב למספיד, ורק להתמקד בקריאת שמע. אז לכאורה זה הענין.

האבל יושב ודומם

כן, אבל האבל, "אבל יושב ודומם". האבל, כמו שמנינו קודם המשנה במסכת ל"ו, הגמרא היא יושב ודומם, כן, לשון הפסוק, כן. יושב ודומם ונטל עליו, כן. הוא לא קורא קריאת שמע, כי לא אחד חייב נקרא עוסק במצווה, כי הוא לגמרי פטור. למדנו, יש לו את הטרדה, מצוות הקבורה, עד אחרי הקבורה.

הלאה, כאן רואים ברור, אבל הוא לא מדבר שעושים משהו. אם הוא היה עושה משהו, הוא בכל מקרה לא היה כאן. יושבים באמצע הספד, ולהספד יש הפסקה. לא עצרו את ההספד, אמרו "רבתי, זה זמן קריאת שמע".

והאבל לא שמספידים עליו, האבל פטור גם כדינים הרגילים כאן של פטור העוסק במצווה, אבל גם השניים פטורים מכל המצוות.

אה, יש לו עסק בזה. לא, זו לא אותה הלכה? אה, אחד הוא חלק משניהם, אחד אולי...

הלכה ו: שורה לנחם אבלים – סדר התנחומין אחר הקבורה

תרגום לעברית

אם היה עושה משהו, הרי הוא בכל מקרה כבר לא היה כאן. יושבים ויושבים ויושבים בהספד, ולהספד יש הפסקה. לא הפסיקו את ההספד, אומרים, "רבונו של עולם, קריאת שמע!" והעולם יושב כמובן. אז העולם פטור גם מכל הדינים הרגילים כאן של פטור מן המצוות, אבל גם הם עוסקים בכל המצוות.

למה דווקא בגלל זה, לא? האם זו לא אותה הנחה? אה, אחד גבוה יותר, שניהם אחד אולי. גם עוסק במצווה פטור מן המצווה.

דברי הרמ"א: "לכבוד האבלים לקבל תנחומין"

הלאה אומר הרמ"א, "לכבוד האבלים לקבל תנחומין". אחרי הקבורה המנהג העולם שהאבלים עומדים בצד, וכך עובר העולם, והעולם עומד בשורות, וכשהולכים כבר לומר, אנחנו מנחמים, אומרים את המילים המפורסמות, "המקום ינחם". אז "חוזרים העולם מאחרי הקבר למקום שעומדים בו האבלים לעשות שורה לקבל תנחומין".

מי עומד ומי הולך? – ביאור בסדר של השורה

איך זה נראה? שהאבלים מקבלים תנחומין. אה, כאן איך האבלים עומדים לקבל תנחומין. הולכים הביתה מהדרך, הלכו למקום הקבורה, ועכשיו מטיילים חזרה. יש מקום, יודע כמה מקום יש? אנחנו יודעים כמה מקום יש. יש מקום, והולכים עכשיו לעשות את השורה. האבלים עומדים בשורה להיות מקבלים תנחומין, והאנשים הולכים דרך מולם. כך זה נראה.

לא, אצלנו זה הפוך. האנשים... לא, אצלנו אני מתכוון ראיתי, האנשים עומדים בשורה, והאבלים הולכים דרך. כך זה נראה, "למקום שעומדים בו האבלים לעשות שורה", האנשים הולכים דרך מולם.

יודע באמת... האבלים עומדים בשורה לקבל תנחומין. כך זה נראה. שצריך באמת לעשות הפוך. זה באמת מצחיק. אני לא יודע למה עושים כך. אבל אי אפשר באמת לסבול, אי אפשר באמת לסבול, ולא מבינים בדיוק מה בדיוק זה צריך להיות. אולי הוא גם לא מתכוון לזה, אלא הוא רוצה להיות מדייק.

לא, כך זה נראה, כי העולם מקבל תנחומין, האבלים מקבלים תנחומין. האבלים עומדים לעשות שורה לקבל תנחומין. והאנשים הולכים, האנשים הולכים. לא, הבנתי. הולך לא אומר שעומדים, הולכים, אלא השורה היא ההליכה. זו שאלה מעשית איך עושים את השורה.

ההפסקה בין קבורה לשורה – זמן לקריאת שמע

הנקודה היא עכשיו, עכשיו יש כמו הפסקה בין הקבורה לשורה. עכשיו עוצרים בדרך בין השלב הזה לשלב ההוא. עוצרים בין...

ואז אפשר שם לתפוס מצוות קריאת שמע, זה חשוב כמו קודם, העניין של להתחיל בזמן, לפני הנץ החמה. לפני הנץ החמה זה מאוד חשוב.

נכון, אנחנו מסתכלים על זה תמיד כאילו יש סוף זמן. בכל ההלכות האבלות יש גם כמו התחלת זמן. כשמגיע הזמן, בעצם צריך לקרוא. דוחים את זה, זה כמו מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, שצריך בעצם לעשות את ההתחלה של הזמן.

פנימיים וחיצוניים בשורה

עכשיו, אנחנו נקראים פטור כי אנחנו עוסקים בצרכי המת, יש פנימיים שרואין פני האבל. אז זה עומדים כבר בשורה. כשמגיע זמן קריאת שמע עומדים בשורה כבר, מחכים לאבל. אז או רב, צריך לעשות את זה עם האבל. אז אלה שרואים פני האבל פטורים מקריאת שמע. והחיצוניים...

נראה שלא כל אחד צריך בעצמו, צריך להיות מספיק שורה ארוכה, כל אחד... הכבוד הוא שעולם גדול עומד שם, לא כל אחד חייב בעצמו לומר את זה. יש חיצוניים, אלה שלא הולכים לראות את האבל, והם לא הולכים לצטרף לומר "המקום ינחם", הם צריכים רק לעמוד שם לעשות את כבוד המת ואת כבוד האבל.

מה זה אומר "שורה"? – אנכי או אופקי

אני תופס עכשיו, שורה יכולה להיות לא דווקא שצריך לעשות אותנו כמו קו אחד. יכול להיות ששורה היא פשוט אחד מול השני. יכולה להיות שורה... פשוט אמור, השורה היא אנכית, לא אופקית. כי יש את הראשון שהוא רואה את האבל, השני, השלישי, אולי הולכים דרך, אבל הוא עומד עוד בחלק האחורי של הקו.

כבוד המת – הטעם לעולם גדול

זה גם מקודם שיהיה לו עבודה. נראה שצריך עוד חצי להיות שם. אבל למה לא לשלוח אותו הביתה? נראה שיש טעם של כבוד המת, שיש עולם גדול שמלווה. נראה שמת רוצה שיהיו ששים רבוא שמלווים. זה כבוד למת או לאבלים שיש עוד מתיים. אפילו הם לא רואים את האנשים, האנשים לא רואים אותם.

דיגרסיה: שורה בהלכות אחרות

אני חושב עכשיו בענייני אבלות, אבל השורה, זוכר איך עוד שלמדנו שורה של שלושה בני אדם? בהלכות תשובה, שרוצים לרצות אדם. שולחים לקבר. שולחים לקבר, לנשיא שולחים שלושה אנשים עם שורות. נראה שזה איזה פרסום, שרוצים לדבר עם אדם, רוצים לעשות כבוד, שולחים לו כמו שורה של שלושה אנשים. עוד מקום אני חושב שכתוב, כתוב אחרי יום טוב כששולחים מתנות, ששולחים עם שורה או לא שולחים עם שורה, כן, זה עניין. זה איזה... כן, זה איזה סדר. אצלנו אין לנו את הסדרים, מה שאנחנו עושים בלוויית זה זכר בלבד, אבל יש סדר, עומדים שלושה אנשים, זה בא כמו משלחת, לנחם, זה כבוד. כן.

הלכה ז: פטור מקריאת שמע – אם רוצה להחמיר

פחדה מיהורא. הוא אומר, הוא מראה גאווה שיש לו ישוב הדעת אפילו בזמן הקשה ביותר.

אומר הוא, ברמב"ם אין יהורא, להפך, כולם יחשבו שהוא קורא בלי כוונה, כמו כולם שקוראים בלי כוונה. ולא רק אנחנו, אלא חכמי התלמוד כבר אמרו שהם קוראים בלי כוונה. הם מתפללים בלי כוונה.

כן, אבל הרמב"ם רואה שהוא מביא כן את הדין הגמרא, ובגמרא כתוב כן זה, שלא מוזק כל אחד, "לא כל הרוצה ליטול את השם". יכול להיות שזה הרמב"ם הבין, "לא כל הרוצה ליטול את השם" אומר לא כל אחד יכול באמת ליישב דעת. אם אתה יכול, כל הכבוד. אבל מי שלא יכול, הוא לא צריך לומר, "אה, אני קורא, אני מחזיק את עצמי גדול, אני יכול לקרוא". אתה לא יכול.

קושיא: מה זה אומר "מבטל מלכות שמים" בלי כוונה? מעניין. אפשר גם לשאול, מה זה אומר נמינא שם שמים זה לומר בלי כוונה? זה לא קבלת עול מלכות שמים, זה סתם אמירת מילים. זה דבר מאוד מעניין. אני קצת יותר בצד של הראב"ד. אוקיי. אני לא שומע אותך.

המשך הדין: כוונה בקריאת שמע – מחלוקת רמב"ם וראב"ד

דובר 1: אתה מושקק, אתה לא, אתה אני לא שומע אותך.

דובר 2: כן, אתה שומע עכשיו, ר' יצחק?

דובר 1: עכשיו דרך אגב, צריך להתגלה בערב?

דובר 2: אני לא יודע, אני לא יודע.

דובר 1: אוקיי בואו נסיים כאן ככה, אז אז אז, הוא אומר אולי ככה, הוא אומר אולי ככה, ככה, תן לו לקרוא קריאת שמע, אם הוא בדיוק הצליח עם כוונה, נהדר, היה לו קריאת שמע, ואם לא הוא כקורא בתורה, אומר הוא אין לו ישוב הדעת שלא יקרא.

ישוב הדעת זה דבר שמחליק בקלות מהידיים, משהו יש לו כן ישוב הדעת, נהדר, ואם לא היה לו כקורא בתורה. נסה את זה ככה.

הרמב"ם אומר, אם אתה לא יודע בוודאות שיש ישוב הדעת אומר הוא בכלל לא. מעניין. הרמב"ם פחד הוא ירגיל את עצמו לומר בלי ישוב הדעת, שהוא יזלזל בקריאת שמע, אבל הרמב"ם אומר שינסה, לזלזל, זה איזו סברא.

אממ, אבל אומר הרמב"ם זה טוב מאוד מובן, שינסה, במקרה הראשון יהיה כקורא בתורה, משהו כזה לנסות. זו מחלוקת אמיתית. הולכים לעצור, הולכים לסיים בפעם הבאה. משהו התבלבל כאן.

דובר 2: לא, זה לא לאז.

דובר 1: אוקיי.

דובר 2: זה יותר טוב?

דובר 1: לא, אני פשוט שומע את עצמי פעמיים.

דובר 2: כן, עכשיו אני לא שומע פעמיים. זה יותר טוב?

דובר 1: כן.

דובר 2: אוקיי, אוקיי, בקיצור אז... אנחנו יודעים כבר את ההלכה הבאה, שמותר ללמוד, בקיצור זו מחלוקת רמב"ם וראב"ד האם מותר לקרוא קריאת שמע בלי כוונה.

נראה שהראב"ד הבין שמה שכתוב קודם כקורא בתורה, זה גם כאן בעניין של קבלת עול מלכות שמים. מבין מה אני אומר? כי רואה ככה, הוא אומר כקורא בתורה, ולא יבטל שם שמים מעליו. אוקיי, בואו נסיים את ההלכה האחרונה, והוא למד על שמים.

הלכה ח: טמאים חייבים בקריאת שמע

דובר 2: אומר הרמב"ם הלאה. כל הטמאים, כל האנשים שטמאים, חייבין בקריאת שמע ומברכין לפנייה ולאחרייה, והן בטומאתן, אפילו אם הם עדיין טמאים, הם יכולים לקרוא קריאת שמע למרות שהם טמאים.

אוקיי. האונן, האונן, הוא לא יכול להיות אבל, והוא לא יכול להיות אבל, אפילו קריאת שמע במקומו. זה לא אותו דבר שיש כאן שהוא עוסק במצוה ומישהו שם בשבילו. הוא לא יכול לומר קריאת שמע, אבל הוא צריך לומר ברכה, אמן יהא שמיה רבא, הוא צריך לענות. הוא לא יכול לומר, הוא לא רוצה להיות, הוא לא יכול לומר, הוא רוצה שכולם יכניסו לו קריאת שמע. אבל התשובה היא, הוא צריך לומר קריאת שמע. כן, זה משהו כזה, ספק. הראב"ד מתוכח, הראב"ד אומר שזה כתוב... לא, לא, האם הראב"ד מדבר על ההלכה הקודמת. משהו הראב"ד שם כתוב כאן. על כל פנים, אני צריך להבין את המציאות. מה הפשט שהוא לא יכול לומר קריאת שמע?

הבאים מחמת האבל פטורים, מחמת עצמם חייבים

אוקיי, הוא צריך עכשיו... כתוב, אותו דבר אומרת הגמרא. הכסף משנה מביא את הגמרא, כתוב: **"הבאים מחמת האבל פטורים, מחמת עצמם חייבים"**. יש אנשים שבאים ללוויה, אירוע, הוא בא מחמת עצמו, זה אירוע, הוא בא לראות את החדשות. הוא בכלל מחויב בקריאת שמע. אבל הוא בא לכבוד המת... אבל אלה ש... יש אנשים שבאים לכבוד המת, יש סתם צופים. זה... הם גם חייבים בקריאת שמע. סתם שידעו שה"צופים" תמיד כבר היו, כתוב בגמרא על זה.

דברי הרמב"ם: כל מי שפטור – אם יכול ליישב דעתו

אה, עכשיו הלכה חשובה. מי שפטור מקריאת שמע... זה מאוד מעניין, הוא לומד הלכות קריאת שמע, מיד הוא נכנס לאבלים ולחנתים עם ה... אני הולך להבין. אוקיי. כן, **"כל מי שפטור מקריאת שמע"**. כל אלה שלמדנו עד עכשיו, מי שפטור, חתן ואבלים וכן הלאה, הוא פטור, אבל אם הוא רוצה להחמיר ולקרוא קריאת שמע, מותר לו, הוא מותר. אבל **"והוא שיכול ליישב דעתו"**, אם הוא יכול להירגע ולקרוא בכוונה. אבל אם הוא פטור, הוא פטור מקריאת שמע מפני הטירוף, הוא מבולבל והוא נסער.

טירוף – הוא לא יכול ליישב דעתו

זה מעניין, יכול להיות משום "מת למת", אולי אין לו את המלא... ליבו לא שם לומר "ה' אלוקינו ה' אחד", יש לו טיפשות... לא, יש לו פשוט טרדה. לא, פשוט פשוט טרדה זה לשון של... הוא מבולבל. מי שמבולבל, הוא לא יכול ליישב דעתו לומר קריאת שמע, אז ממילא "אינו מיישב דעתו".

תנאי הרמב"ם: רק אם אפשר ליישב את הדעת

הרמב"ם עושה תנאי מעניין: אם רוצים לעשות את הפנים ה' אלוקינו למרות שהוא פטור, והוא רוצה להיות מי שמצווה ועושה, זה מאוד טוב. אבל זה טוב רק אם ה"פנים ה'" יהיה... שאתה יכול ליישב את הדעת. אם לא, אין שום עניין לקרוא קריאת שמע בטירוף, זה כבר לא. מבין מה הוא אומר?

השגת הראב"ד: קריאת שמע היא קורא בתורה, לא תפילה

הראב"ד מתוכח על זה. הראב"ד אומר הוא לא מבין מה לא בסדר, שמישהו רוצה להחמיר והוא קורא קריאת שמע למרות שהוא בעולם התורה, הוא רוצה להיות "מצווה ועושה"? אני זוכר את הראב"ד, אם אבוא כך, אני לא רוצה לבטל מלכות שמים.

אבל בלי כוונה? הראב"ד אומר, זה כמו קורא בתורה. **"לא יעמוד להתפלל"**. הראב"ד אומר, בתפילה הוא מבין, תפילה משמע בלי כוונה זה אולי בזיון אז בלי כוונה. אבל איך זה רק, זה קורא בתורה. הוא הרמב"ם קודם אמר שלא נשארים בשעת... זה קורא בתורה. מה מפריע?

כן, אבל הרמב"ם סבר שהוא לא צריך להתרגל להיות מעשה של קריאת שמע בלי כוונה. אני יודע, אוקיי, זה הפשט שלי.

"לא כל הרוצה ליטול את השם יטול" – שני פירושים

והוא אומר שהוא... **"לא יעמוד להתפלל"**, אה, זו לשון המשנה, שרבן גמליאל אמר, אני לא רוצה לבטל מלכות שמים מעלי. וזו תפילה, הוא קורא בלי כוונה. אני לא יודע.

והראב"ד אומר ש... אה, מישהו אומר, במשנה כתוב עוד דבר, דבר אחר, יכול להיות שזה הרמב"ם באמת התכוון. במשנה כתוב שרבן שמעון בן גמליאל אמר, **"לא כל הרוצה ליטול את השם יטול"**. זה אומר, הגמרא

דובר 2: אתה יודע מה משמעות הלשון "אין דברי תורה מקבלין טומאה"? זה אומר... אבל על זה דווקא אומר רבי יהודה בן בתירא, "לא, דברי תורה לא נעשים טמאים. להיפך, אולי האנשים נעשים טהורים דרכם." זה לא... זה מצחיק. אתה צודק. לא פשוט שעזרא סבר שדברי תורה מקבל... אני לא מבין.

דובר 1: כשטמא אסור להיכנס לבית המקדש, האם זה בגלל שהמקדש מקבל טומאה?

דובר 2: זה לא אומר מקבל טומאה. זה אומר שהוא נפגע מלהיות טמא. אם אדם שהוא טמא נכנס לבית המקדש, הוא חייב כרת. זה חסר בקריאת שמע. זה חסר ב... כן, כן, אני מבין. לא פגם, וזו הסיבה.

הרי הוא אומר הרי עומד פסוק "הלא כה דברי כאש", דברי תורה הם אש, אש אינה מקבלת טומאה. הפשט הוא, זה דבר שאינו ממש, זה דבר רוחני, זה מה שהוא מתכוון לומר לכאורה, נכון? זה דבר אמיתי, זה לא סוג הדבר שיכול להיטמא. כל חפצא קדושה, בית המקדש יכול להיטמא, כלומר, הוא נפגם כביכול כשטמאים אותו. תורה היא עוד יותר גבוהה, מזה תורה אינה מקבלת טומאה.

והרמב"ם גם מוציא מזה שצריך דווקא לאהוב לבטא בלשונות יפות. נכון, נכון, בסופו של דבר, כלומר, הרמב"ם גם אמר את כל האופנים שלא להתחיל את החיים במקום של טינוף. אתה אומר שדברי תורה מקבלין טומאה? זה לא, לא זה הדבר.

קושיית הכסף משנה ותירוצו

דובר 2: אוקיי, הכסף משנה שואל את הקושיא. הכסף משנה אומר שיש תירוץ מעניין. הוא אומר, שלמה, חשבתי שזו קושיא קצת מצחיקה, כי דלא דמי, דבר הנמס, הפשט הוא שאתה רואה אותו, זה לא שהתורה נעשית טמאה, אתה רואה שזה... זה מבלבל, זה מבלבל.

מה שאין כן טומאה היא דבר מורגש, היא דבר שכלי. השכליות היא ממש, אתה לא רואה. אם מישוהו מלוכלך מהגוף, שיתרחץ באמת, לא מדברים על זה. אם הוא רק טומאה, זה דבר רוחני, הוא מדבר על דבר שכלי, על זה אין שדברי תורה מקבלין טומאה, כי להיפך, התורה גם שכלית, היא גבוהה מזה, וכדומה. נפלא.

הוא אומר עוד תירוץ, זה מעניין, הכסף משנה שואל את הקושיא, ואחר כך הוא אומר תירוץ אחר, אולי זה ענין של נמי, הרי יש פסוק "והיה מחניך קדוש", לומדים מזה באמת ש... אוקיי.

מעניין, הראב"ד לא חולק על זה. הראב"ד לא חולק על זה. אני זוכר שמביאים איזה מכתב מהרמב"ם שהוא אומר שהוא כן נהג לטבול. אני לא מוצא כאן איפה הוא מביא את זה. אני אבדוק.

על כל פנים, זו פסק ההלכה. אוקיי. אז למדנו פרק?

דובר 1: כן.

דובר 2: אוקיי, נפלא. תחזיק את זה פתוח בטלפון שלך, כי אני זוכר שהוא צריך להעלות משהו, אני יודע.

דובר 1: אה, אוקיי. סטופ.

דובר 2: אוקיי. זה עובד, אני מקווה. אוקיי, נפלא.

סיכום: סיום פרק ד

דובר 2: ערב טוב, אנחנו לומדים את הפרק הרביעי מהלכות קריאת שמע. אז הם כבר למדו את העיקרים של הלכות קריאת שמע. הרמב"ם ממשיך עם... הם כבר למדו את העיקרים של הלכות קריאת שמע.

דובר 1: נראה נפלא. תחזיק את זה פתוח בטלפון שלך, כי אני זוכר שהוא צריך להעלות משהו, אני יודע. אה, אוקיי. סטופ. אוקיי. זה עובד, אני מקווה.

הבה נתחיל. נראה נפלא. ערב טוב, היום אנחנו לומדים את הפרק הרביעי מהלכות קריאת שמע. אז כבר למדנו את העיקרים של הלכות קריאת שמע,

אפשר להם לעלות מטומאתן בו ביום, אפילו הם יכולים עוד מאוחר יותר ביום להיות טהורים, מותר להם לקרוא קריאת שמע אפילו כשהם עדיין טמאים. כגון הנוגע בשרץ או בנידה או בזבה וכיוצא בהן, שהם הולכים למקוה בלילה והם טהורים, מותר להם לקרוא קריאת שמע אפילו כשהם עדיין טמאים.

אל תאמר שהואיל ומישהו הוא טמא מת, אני יודע מה הוא צריך בכל מקרה לחכות, אוקיי, אבל הוא יכול ללכת למקוה ולהיות טבול יום כבר עכשיו. לא, אפילו הכי, אין חילוק, הוא מחויב והוא צריך והוא יכול לקרוא קריאת שמע.

תקנת עזרא וביטולה

דובר 2: אומר הרמב"ם הלכה כזו: ועזרא ובית דינו תיקנו, עזרא ובית דינו תיקנו תקנה, שלא יקרא בעל קרי לבדו משאר הטמאים עד שיטבול. זה אומר, עזרא אמר שבעל קרי יהיה שונה משאר הטמאים, והוא לא יקרא קריאת שמע אלא אם הוא טובל.

אבל אומר הרמב"ם: ולא פשטה תקנה זו בכל ישראל. התקנה מעולם לא הפכה לתקנה מקובלת. ממילא, תקנת עזרא מעולם לא הפכה לחיוב.

כמו שלמדנו בהקדמה למשנה תורה, שהחיוב של גזירה כזו הוא רק כשכלל ישראל מקבל אותה.

דובר 1: כן.

דובר 2: למה זה לא התקבל? כי לא ראו כח רוב הציבור לעמוד בה. טוב מאוד. לפיכך בטלה.

דיון: איך תקנה יכולה להתבטל?

דובר 2: אני חושב שהדרך שלמדתי את זה עכשיו מסירה שאלות שונות של מפרשים איך יכול בית דין מאוחר יותר לבטל את תקנת עזרא, ואין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו. אבל נראה שהרמב"ם אומר שזה מעולם לא הפך לתקנה שהפכה לחיוב. טוב מאוד.

ולכן זה פשט שוכך מתנהגים באמת יהודים להלכה למעשה, לקרוא בתורה, בין ללמוד תורה, בין לקרוא קריאת שמע, אפילו אם הם בעלי קריין.

"אין דברי תורה מקבלין טומאה"

דובר 2: הוא מסיים, לפי שאין דברי תורה מקבלין טומאה, אלא עומדין בטהרתן לעולם.

מאוד מעניין. הוא לא אומר שזה מאיזו סיבה לא התקבל. הוא סובר שכך צריך להיות. הדרך הנכונה היא לומר שדברי תורה לא מקבלים טומאה, כי תורה תמיד טהורה, ואנשי כנסת הגדולה לא היו יכולים לומר שזה מקבל טומאה.

רואה את השיטה האמיתית של רבי יהודה בן בתירא. נראה שהוא מתווכח בכלל על תקנת עזרא. זה אומר, בעצם, כשהייתה התקנה, הוא רק סבר שיש מחלוקת. רבי יהודה בן בתירא בכלל לא סבר כך. ממילא, מה שאומרים ש"בכל מקרה" זה בוטל, לא קשור לכל הדין טהרה שהוא אומר שדברי תורה מקבלים טומאה.

אבל לא נראה שזה בוטל פעם, אלא שזה מעולם לא הפך לתקנה שחייבה. זו לשון הרמב"ם.

דיון: זה היה קצת ביטול

דובר 2: אבל כל פעם שחושבים, כשעושים תקנה, איך זה יכול לא להתפשט אם זה לא נעשה? זה קצת מצחיק.

דובר 1: יש כן מהרגע הראשון שעזרא עשה את התקנה, התחילו לעקוב אחריה. ראו שזה לא מצליח, אז זה בוטל. יש קצת ביטול. הגמרא כתובה כן הלשון "בטלה לתפילתא". זו הנקודה.

דובר 2: אבל זה מאוד מעניין, כי לא פשוט לי שעזרא סבר שדברי תורה כן מקבלין טומאה. לא פשוט לי שהוא סבר שהתורה נעשית טמאה כשבעל קרי אומר אותה. הוא רצה גדר שיטבול לפני כן. אבל... כן.

דיון: מה משמעות "אין דברי תורה מקבלין טומאה"?

דובר 1: אז הבה נתחיל, ונסביר ספונסר. כן. אוקיי. כן, ערב טוב. מועד טוב. כן? ערב טוב?

דובר 2: סליחה, סליחה, סליחה. פספסתי משהו.

דובר 1: אז בואו נתחיל.

הרמב"ם הביא בסדר יפה מאוד את הלכות קריאת שמע.

אתה רוצה להכריז על הספונסר שלך?

דובר 2: אה, יש לי שוב כאן, בואו נתחיל יפה, כי הדקות הראשונות הן יותר מהכל.